

Prøver du at holde verden ude? Glem det!

Pandemien har gjort det ekstra tydeligt, at mennesket er tæt og skæbnsvangert filtret sammen med verden. Personerne bag den nye udstilling 'Verden er i dig' skriver her om udstillingen med fokus på, hvordan vores kroppe er fysisk forbundne med både den helt lille og den meget store verden. Og med alle de konsekvenser, det har.

JACOB LILLEMOSSE OG ADAM BENCARD

ntet menneske er en ø, sluttet i sig selv. Enhver er en del af kontinentet, et stykke af fastlandet», skrev den engelske digter John Donne i 1624.

Den påkaldelse af vores uomgængelige samhørighed er ofte blevet læst som et udtryk for, at vi socialt hænger sammen gennem vores relationer med hinanden. Men for Donne var der også en mere konkret side af samhørigheden.

Han så mennesket som et mikrokosmos, der spejlede og var gennemløbet af det store makrokosmos. En dobbeltsidig sammenfiltring: mennesket i verden, verden i mennesket. I det store kulturhistoriske perspektiv blev tanken om mennesket og verden som sammenfiltret dog i den vestlige kulturkreds gradvis afløst af et andet tankesæt, der holdt menneske og verden i en vis afstand fra hinanden. Med oplysningstiden blev mennesket solidt plantet i forgrunden, med resten af verden som baggrund og ressource.

Men Donnes påkaldelse af forbindelsen mellem krop og verden har en anden genklang her i det 21. århundrede. Især fordi vi i det sidste halvandet år virkelig har fået at føle, at intet menneske eksisterer alene. På godt og ondt har pandemien gjort det ekstra tydeligt, at vi er forbundet til verden og vores omgivelser. Vi er hele tiden i berøring med

den, og den passerer igennem os. Sådan helt fysisk. Det har været noget af et chok at konstatere, hvor mange kræfter og hvor meget arbejde og håndsprit det kræver at holde verden ude.

Vi er også mere klar til den erkendelse i dag end for 20-30 år siden. Forestillingen om en grundlæggende afstand mellem menneske og verden er krakeleret alvorligt. Det er blevet tydeligere og tydeligere, at det, vi gør ved verden, vender tilbage, at der ikke længere er noget udenfor. Skyggesiderne af tanken om mennesket som forgrund og verden som endeløs ressource har meldt sig med stormkraft.

Grænserne mellem menneske og verden er porøse. Mad, luft, vand, mikrober, giftstoffer, mikroplastik og meget andet flyder på kryds og tværs af dem. Plastikken, vi smider ud, dukker op igen i havet og i fiskene. Sprøjtegiften, vi anvender, sætter sig også i jorden, i afgrøderne, i dyrene og i vores børn. Ikke nødvendigvis 1:1, men gradvis, ujævnt og skævt fordelt.

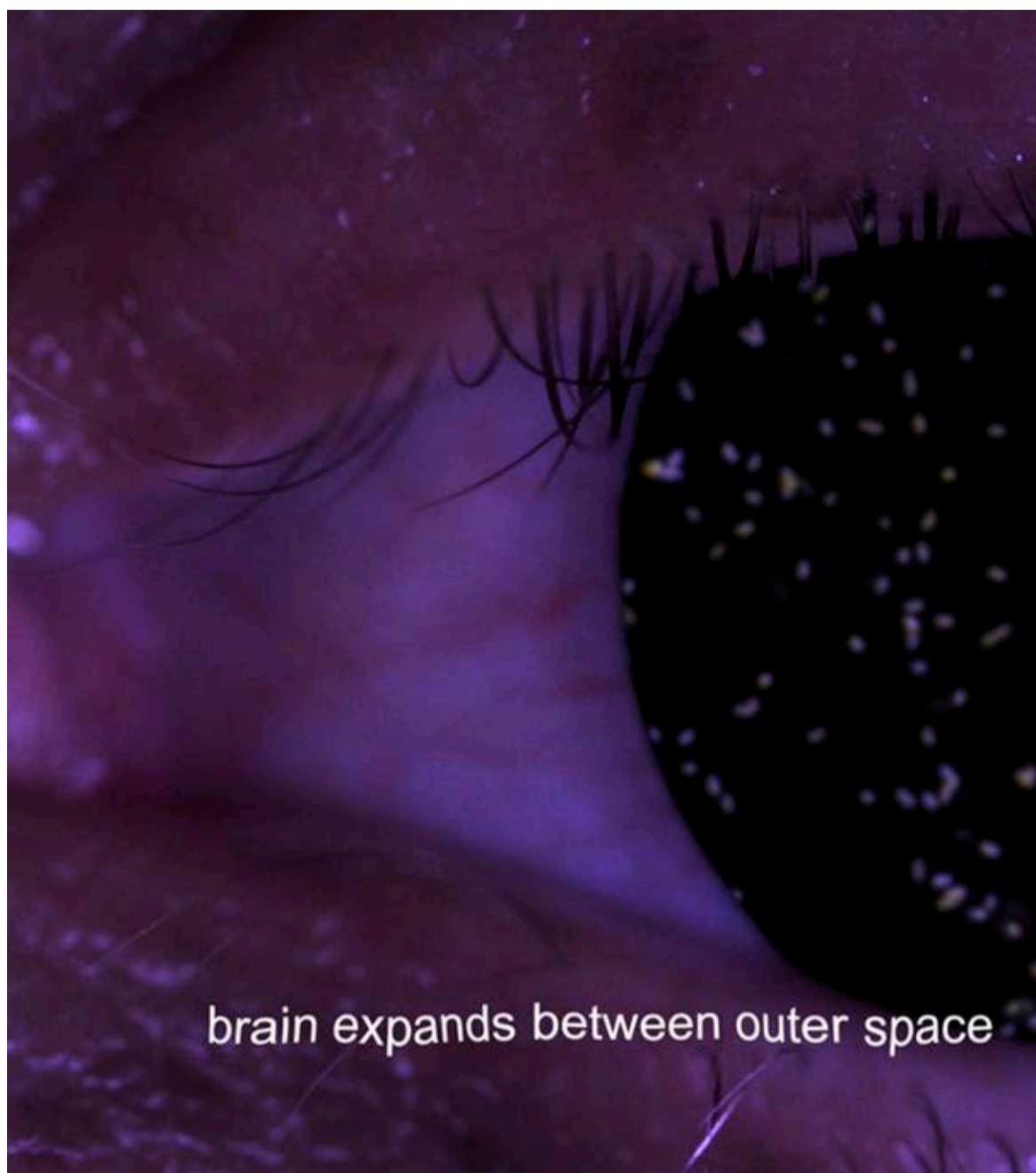
Vores handlinger har vist sig at have konsekvenser på en planetarisk skala, og der er en ny holisme på vej, en 'mørk holisme', som økofilosoffen Timothy Morton har kaldt det. Mørk, fordi den bygger på en erkendelse af, at alting er forbundet på uigennemskuelig og uoverskuelig måde. At vi er fanget og faret vild i forbundetheden.

Og måske netop på grund af uoverskueligheden har der været en markant udvikling inden for både videnskab og kunst til at udforske denne på en gang grundlæggende og nye forbundethed med verden – ikke i spirituel eller metaforisk forstand, men i konkret kropslig forstand.

Den forbundne krop

I den biomedicinske forskning er forholdet mellem krop og verden tilsvarende blevet et tema i det nye årtusinde, blandt andet på grund af den måde, vi bliver syge på i dag. Folkesygdommene er ikke længere underernæring, men i stedet komplekse og sammenfiltrede livsstilsrelaterede.

Angst, stress, depression, autoimmune sygdomme, cancer, hjerte-kar-sygdomme, diabetes og kroniske smerter er sygdomme, som er svære at behandle isoleret. De hænger sammen med livsstil, sociale forhold, udsathed, økonomi, politik, kost og alt mulig andet. I dag ved

brain expands between outer space

■ **Still fra den finske kunstner Jenna Sutelas videoværk 'Holobiont' (2018). Værket væver det mikrokosmiske og makrokosmiske sammen, og zoomer fra det ydre rum til menneskets indre.**
 Still: Jenna Sutela

vi, at sygdom ikke længere udelukkende kan forstås ud fra et isoleret biologisk perspektiv, men at det opstår i et komplekst sammenrend af mange kontekster.

Fra denne forskning bliver der i øjeblikket skabt helt ny viden om de måder, vores kroppe er forbundet på. Der bliver forsket i de trillioner af mikroorganismer, der bor på og i vores kroppe. Der bliver forsket i, hvordan vores miljø og oplevelser påvirker, hvordan vores gener bliver udtrykt. Der bliver forsket i, hvordan planetens tidlige rytmer påvirker vores cellers døgnrytmer.

Alt sammen er det med til at skabe et billede af en krop, der ikke længere udelukkende kan studeres og forstås på egne indre vilkår. Det peger på, at verden er i os. At vi er forbundet både 'nedad' til den mikroskopiske verden af bakterier, virusser, svampe og andre mikroorganismer, der lever i og omkring os, og 'opad' til de planetariske systemer, der udgør rammerne for vores arts eksistens og vores daglige liv.

Det nye mikrokosmos

I 2017 lavede den amerikanske kunstner Kathy High værket 'The Landscape of Lost Microbes'. Det består af en serie fotografier af petriskåle. I samarbejde med en mikrobiolog podede High petriskålenes ene halvdel med hendes afføring, den anden side med mikrobiologens. På billederne kan man se, at hendes side er næsten livløs. Det skyldes blandt andet, at hun lider af Crohns sygdom, en kronisk og alvorlig betændelsestilstand i tarmene.

At der ikke er meget vækst på hendes side af skålene, er et udtryk for, at økosis-

stemet af mikroorganismer i hendes tarme er beskadiget. Highs værk er et godt eksempel på kunst, der blander videnskab, kunst, sygdom og eksistens for at fortælle, hvad det vil sige at være forbundet – eller omkostningerne ved ikke at være det i dette tilfælde. Hendes værk er en del af en bølge af mikrobiel kunst, der tager udgangspunkt i den lavine af forskning, der er kommet de seneste 10-15 år, og som sætter vores forhold til den mikrobielle verden i et andet lys. Et billede, hvor mennesket fremstår i en anden form: som små økosystemer, hvis velbefindende og daglige liv er bygget på et komplekst samspil mellem menneskelige og mikrobielle dele.

Fra den dag, vi bliver født, bliver vi koloniseret af mikroorganismer. Der lever trillioner af bakterier og andre mikroorganismer – mest virusser og svampe – uden på og inden i vores kroppe: på huden, i munden, på kønsorganerne og især i vores tarmsystem (alene her har man gennemsnitligt 1-2 kg af dem).

Gennem evolutionens lange proces har bakterierne og værtsorganismen fordelt en lang række funktioner mellem sig. Mikroorganismene spiller med i vores stofskifte og danner vitaminer og andre næringsstoffer (blandt andet vigtige aminosyrer) fra føden, som kroppen har brug for, men ikke selv kan fremstille. De træner og justerer vores immunforsvar. Ved deres blotte tilstedeværelse tager de pladsen fra andre, mere skadelige mikrober. De producerer en lang række neurotransmittere som dopamin og serotonin og påvirker hjernens udvikling. Der er endda forskning, der peger på, at de kan påvirke vores humør og sociale adfærd og sniger sig på

Det Kongelige Teater -

Operaen

+45 33 69 69 69

www.kglteater.dk

Ekvipagemestervej 10,

1438 København K

Kl. 11:00 og 14:00

Prinsessen på ærten

Nørrebro Teater

70 272 272

www.nbt.dk

Ravnsborggade 3, 2200 Kbh. N

Kl. 15.00

EN FOLKEFJENDE

♥♥♥♥♥ Politiken

★★★★★ Berlingske

★★★★★ POV International

★★★★★ Scenekanten

★★★★★ iScene

FAKTA

Udstilling, podcast

'Verden er i dig' kan ses på Kunsthal Charlottenborg i København fra 30. september. Udstillingen er kurateret af blandt andet Medicinsk Museion, hvor denne artikels skribenter er ansat.

Udstillingen blander kunst, videnskab og historie og indeholder blandt andet værker fra 27 danske og internationale kunstnere.

Hør mere om udstillingens temaer i podcastserien 'Verden er i dig', udgivet i samarbejde med Politiken. Lyt til den i Politikens podcast-app eller direkte på www.politiken.dk/podcast

de radikale udfordringer, der ligger i at tænke kroppen ud af verden – og ind i en ny verden. På den måde er rumforskningen også et redskab til at forstå vores forhold til Jorden.

Kroppen i verden, verden i kroppen

Det kan godt være, at Donne skrev, vi ikke er øer. Men spørgsmålet er, om der ikke er brug for at se os selv om ikke som øer så i hvert fald som landmasser. Vi er små økosystemer af biologisk liv, beboet af og sammenfiltret med hundredvis af forskellige andre økosystemer. Vi bliver formet af planetens masse og bevægelse, og Jordens rejse rundt om Solen har lært vores celler at reagere på døgnets rytmer. At forstå os selv i det perspektiv kræver en bredt favnende samtale, der går på tværs af videnskab, kunst, politik, økonomi og kultur.

Det er en nødvendig samtale, for hvis der er noget, der er tydeligt i disse år, hvor stormene raser, polerne smelter, og vores nervesystemer er flosset, er det, at der ikke er noget 'udenfor' længere. I bogen 'Silent Spring'

fra 1962, en milepæl i den moderne miljøbevægelse, formulerede biologen Rachel Carson sig egen opdaterede version af Donnes tanke. Hun skrev helt simpelt: »Intet i naturen eksisterer alene«. Alt er i berøring med noget andet.

Uanset om vi taler om mikroorganismene i vores tarme eller kroppen, der svæver i rummet.

Det er en stor og overvældende tanke, men ved at se på vores kroppes forskellige sammenfiltreninger bliver den mere konkret. Og den kan også blive til mere end en generaliserende og pacificerende almindelighed, men et kald til handling.

Vi er alle filtret ind i verden, men der er meget stor forskel på, hvilke dele vi er bundet til, og som flyder igennem os. Det er ikke alle, der får de samme dele af verden i sig. Tager vi Donnes tanke om mikrokosmos og makrokosmos med ind i det 21. århundrede, fordrer det først og fremmest nye måder at tage vare på hinanden og verden på.

and the gut

den måde ind som potentielle medskabere af vores subjektive væren og sociale former.

Vi er befolket af mikroorganismer i dobbelt forstand: De er på og i os, men vi bliver også til de mennesker, vi er, i samspil med mikroorganismene. Vi er sårbare, som Highs værk viser, og der er brug for filosofisk og kulturelt arbejde for at tage denne sårbarhed alvorligt. Hvilke kulturelle selvforståelser og praksisser kan vokse ud af erkendelsen af vores kroppe som små verdner med mange arter, og hvad betyder det for de måder, vi behandler dem på?

Forbindelsen opadtil

I filmen 'Gravity' (2013) sendes astronauten dr. Ryan Stone på veritabel karrusel i rummet, efter at vragester i høj fart rammer Hubble-teleskopet, hvor hun opholder sig. Filmens titel er paradoksal, for ophold i rummet er netop kendetegnet ved fraværet af Jordens tyngdekraft, og som den anerkendte astrofysiker Neil deGrasse Tyson skrev på Twitter efter at have set filmen, burde den have heddet 'Zero Gravity'.

Tyngdekraften har formet vores kroppe i hundredtusindvis af år, og vi har tilpasset os til den i en grad, så vi ikke tænker over dens afgørende betydning for vores helbred. Muskler, væsker og organer holdes alle på 'rette' plads og 'i form' af tyngdekraften, og at tilpasse sig et nyt miljø uden dens påvirkning er en af de største udfordringer for det rumrejsende menneske.

Selv på korte ophold i rummet kan astronauter ydermere tabe op til 20 procent af deres muskelmasse, og da den danske astronaut Andreas Mogensen i

2015 tilbragte ti dage på Den Internationale Rumstation (ISS), ekspanderede hans rygsøjle med mere end tre centimeter. Påvirkningerne er mange og massive. Fra tab af benmasse og smagssans til forstyrrelse af balanceorganet og beskadiget dna. Langt de fleste forandringer forsvinder dog, når astronauterne vender tilbage til Jorden.

Nyere forskningsresultater fra Nasa indikerer, at ophold på ISS i op til et år er muligt, men pointerer samtidig, at den viden ikke nødvendigvis kan overføres til endnu længere missioner og mere ekstreme miljøer som eksempelvis Mars. I Andy Weirs roman 'The Martian' (2011) kæmper astronauten Mark Watney en brav kamp for at overleve på den røde planet, men er grundlæggende fysisk upåvirket af forholdene under rumdragstens beskyttelse.

Spørgsmålet er dog, om ikke den fysiske påvirkning ved livet på andre planeter bliver mere radikal og gennemgribende – ja, ligefrem helt anderledes – end vi kan forestille os.

I Stanislaw Lems roman 'Solaris' (1961) forårsager nærkontakt med titlens planet, at besætningens erindringer materialiserer sig, og grænsen mellem fysisk og forestillet liv nedbrydes. Det er et spekulativt scenario, men det er velkendt, at astronauters kognitive evner og syn også påvirkes af fraværet af tyngdekraft (ud over at den komiske stråling kan fremkalde hallucinationer).

At rejse ud i rummet er således ikke bare et spørgsmål om at flytte kroppe, men om at tilpasse og i yderste konsekvens omforme kroppe. Om at mennesker kunne blive de første marsboer. Rumforskningen viser os altså noget om

Grænserne mellem menneske og verden er porøse

S
Ø
L
V
&
G
U
L
D

KØBES

Lundin

Vester Voldgade 21
København V
tlf. 33 13 21 11POLITIKENS
FORHALMan–fre: 8.30–19
Lørdag: 10–14
Søndag: LukketRådhuspladsen 37
1785 København V
Gratis adgangUdstillinger,
artist talks, debatter,
performances m.m.